

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

“ 20 р.

Програма навчальної дисципліни

Економічна і соціальна географія України

спеціальність (напрямок) 6.040104 «Географія»

спеціалізація _____

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“ 29 ” серпня 2016 року, протокол № 13

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Немець Л.М. – доктор географічних наук, професор, професор кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства

Вірченко П.А. – кандидат географічних наук, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства

Протокол від “ 29 ” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри _____

 (Немець Л.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ 29 ” серпня 2016 року № 10

Голова методичної комісії _____

 (Жемеров О.О.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Економічна і соціальна географія України» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напрямку) 6.040104 «Географія»

спеціалізації _____

1. Опис навчальної дисципліни

- 1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: сформувати знання про економіко-географічне положення України, природно-ресурсний потенціал розвитку її господарства і життєдіяльності населення, сучасні проблеми і перспективи народонаселення, розвиток та розміщення провідних галузей господарства та міжгалузевих комплексів, а також її великих регіонів.
- 1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:
формування практичних навичок дослідження та аналізу стану соціально-економічного розвитку галузей господарства України та її регіонів, визначення перспектив їх розвитку.
- 1.3. Кількість кредитів: 3.
- 1.4. Загальна кількість годин: 108.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	4-й, 5-й
Семестр	
5-й, 6-й	8-й, 9-й
Лекції	
42 год.	22 год.
Практичні, семінарські заняття	
26 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	

40 год.	82 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Заплановані результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- знати особливості та вміти давати оцінку економіко-географічного, геополітичного, транспортно-географічного положення України;
- вміти аналізувати сучасний стан та регіональні особливості демографічних, розселенських, міграційних та етнічних процесів в Україні, визначати особливості сучасної демографічної ситуації й проблеми демографічного розвитку держави, вміти їх пояснювати;
- знати особливості господарського освоєння території України;
- знати основні риси господарства України: сучасний стан, особливості його галузевої і територіальної структури, закономірності розміщення виробничих сил України та її окремих регіонів;
- вміти аналізувати закономірності розміщення різних галузей господарства України, особливості регіональної диференціації та перебігу економічних і соціальних процесів в Україні;
- вміти аналізувати процеси територіальної диференціації господарства України;
- вміти проводити характеристику окремих територіально-виробничих комплексів, промислових і транспортних вузлів, сільськогосподарських зон, економічних районів, окремих регіонів країни, визначити проблеми та шляхи подальшого розвитку господарства України.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Суспільно-географічне положення України. Етно-демографічні процеси в Україні

Тема 1. Основи соціально-економічної географії України. Україна на економічній та політичній карті світу

Предмет та об'єкт економічної і соціальної географії України. Значення курсу, структура та завдання курсу. Цілі та завдання курсу в системі вищої географічної освіти.

Визначні українські економіко-географи: Павло Чубинський, Степан Рудницький, Костянтин Воблій, Володимир Кубійович, Олексій Діброва та інші. Основні наукові центри соціально-економічної географії України.

Суспільно-географічне положення України. Розміри території, її конфігурація і компактність з точки зору господарського розвитку. Роль і місце України в світовому господарстві. Сучасний державний та адміністративно-територіальний устрій, форма правління.

Галузі промисловості і окремі виробництва, якими Україна виділяється на економічній карті світу. Наукові і технічні напрацювання у високотехнологічних галузях.

Наявність досить розвинутого науково-технічного потенціалу і кваліфікованих кадрів. Галузі сільського господарства, які мають світове значення.

Роль транспортної інфраструктури для економіки України і для здійснення транзитних міжнародних перевезень вантажів. Основні міждержавні транспортні магістралі.

Політико-географічне положення України. Господарський потенціал суміжних країн. Геополітичні аспекти взаємодії з іншими державами. Значення досить інтенсивних зовнішньоекономічних зв'язків з багатьма країнами світу. Еколого-географічне положення.

Сучасні політичні партії та територіально-адміністративний устрій країни; економічні райони України, які виділяються на території України; регіони України.

Тема 2. Історико-географічні аспекти формування території України та її господарського освоєння

Походження назви "Україна" та її перші згадки в історичних документах. Українська державна територія та її етнічні землі. Основні етапи формування сучасної державної території України.

Особливості політичного і економічного розвитку Київської Русі в період IX-XV ст. Зміни на політичній та економічній карті України в період XVI-XVIII ст. Історія формування території і розвитку економіки Слобідської України. Особливості історичного і економічного розвитку на період XIX-XX ст. Формування кордонів України в ході Другої світової війни. Сучасна конфігурація кордонів країни. Українська державна територія й етнічні землі

Тема 3. Оцінка природно-ресурсного потенціалу (ПРП) України

Вплив природних умов і ресурсів на територіальну організацію господарства країни. Поняття "ПРП" території. Сутність економічної оцінки ПРП. Значення виявлення компонентної структури ПРП. Рівень забезпеченості господарства України природними ресурсами. Регіональні відмінності в забезпеченні ПРП.

Структура та характеристика окремих компонентів ПРП: мінерально-сировинні ресурси: паливні, рудні, нерудні. Вугільні басейни. Нафтогазоносні області. Залізо- і марганцеворудні басейни. Запаси руд кольорових металів. Нерудна сировина для хімічної, металургійної і будівельної промисловості. Регіони з найбільш високим рівнем забезпеченості мінеральною сировиною Земельні ресурси. Структура землекористування. Природна і економічна оцінка лісових ресурсів і головні райони їх запасів. Потенціал водних ресурсів з економічним потенціалом їх запасів, рівнем забезпеченості мешканців України і господарства, рівнем забезпеченості окремих районів і регіонів. Фауністичні ресурси та їх структура. Природно-рекреаційний потенціал з виділенням регіонів; які мають найбільші можливості для розвитку курортно-лікувальних і оздоровчих комплексів. Географічні проблеми раціонального природокористування.

Тема 4. Етно - демографічні особливості України

Історія заселення окремих територій України. Особливості українського етногенезу. Етнічний склад населення. Етнографічні територіальні відмінності. Українська діаспора в світі. Сучасна демографічна ситуація в Україні. Динаміка росту чисельності населення України; кількість за статистичними показниками. Середня густина

та щільність населення по регіонах України. Регіони з найбільшою кількістю населення. Міське та сільське населення України.

Соціальна структура населення. Працересурсний потенціал. Структура та особливості трудових ресурсів України. Рівень забезпеченості трудовими ресурсами макрорегіонів і регіонів України та фактори, які впливають на цей процес. Вікова структура населення країни. Структура зайнятості в матеріальних та нематеріальних сферах та сучасні тенденції її формування. Рівень зайнятості трудових ресурсів в окремих регіонах. Статеві-вікова структура населення. Середня тривалість життя. Природний та механічний рух населення України і тенденції, які спостерігаються в сучасних умовах. Рівень освіти в Україні і по окремих регіонах.

Особливості розселення. Кваліфікація міст України за людністю. Міста мільйонери, найкрупніші, великі та їх чисельність населення. Типи міст за містоутворюючими функціями. Формування міських агломерацій. Регіони з найбільш високою концентрацією міського населення.

Розміщення сільського населення по території України. Типи сільських поселень за людністю. Основні типи сільського розселення і фактори, які впливають на них. Міграції, види міграції та сучасні тенденції. Географії еміграції з України і міграції в Україну.

Розділ 2. Особливості територіальної організації господарств України

Тема 1. Загальна характеристика економіки України

Поняття "економіка України" та його економіко-географічні особливості та структура господарства. Основні форми суспільної організації виробництва. Структура виробничої сфери України. Ведуча роль промисловості. Сучасні тенденції розвитку економіки та спеціалізація. Сучасна динаміка ВВП. Економічні складові національної безпеки України. Промисловість України. Галузі спеціалізації. Особливості структури промисловості України та її аналіз. Питома вага окремих галузей. Динаміка загального обсягу промислової продукції. Принципові риси промислової політики. Природні і економічні чинники розвитку промисловості України. Особливості розміщення її по території країни.

Тема 2. Паливно-енергетичний комплекс України (ПЕК)

Паливна промисловість. Структура запасів палива; структура паливно-енергетичного балансу. Характеристика вугільної промисловості країни; загальні та балансові запаси. Економічна характеристика головних вугільних басейнів. Структура шахтного фонду. Проблеми вугільної промисловості та шляхи їх вирішення.

Характеристика газової промисловості. Загальні та балансові запаси. Економічна характеристика трьох основних районів запасу і видобутку газу. Річний видобуток і потреби держави. Перспективи розвитку галузі.

Характеристика нафтової промисловості. Економічна характеристика головних нафтових районів. Річний видобуток і потреби нафтового господарства. Значення Одеського нафтового терміналу. Головні джерела надходження нафти в Україну. Проблеми і перспективи розвитку галузі. Головні нафтопереробні підприємства України.

Видобуток і використання торфу та сланців. Характеристика уранової промисловості України.

Електроенергетика. Класифікації електростанцій України та їх питома вага у виробництві електроенергії. Сумарна потужність енергоустановок і річне виробництво

електроенергії в країні. Головні споживачі електроенергії. Високий рівень концентрації виробництва електроенергії.

Теплова енергетика. Географія найкрупніших теплових станцій, атомних, вітрових, геотермальних.

Гідравлічні електростанції. Географія найкрупніших ГЕС, ГАЕС. Значення розпочатої реконструкції ГЕС. Формування ОЕС і ЄЕС. Найбільш потужні ЛЕП. Регіони України, де найбільш розвинута електроенергетична промисловість.

Використання нетрадиційних енергоносіїв. Основні проблеми та перспективи енергетики України.

Тема 3. Територіальна організація металургійного комплексу України

Чорна металургія. Значення чорної металургії в економіці України. Виробнича структура галузі. Типи підприємств. Фактори розвитку та особливості територіальної структури галузі. Річне виробництво сталі в Україні та її місце серед ведучих країн світу за виробництвом чорних металів. Високий експортний потенціал галузі.

Економічна характеристика сировинних ресурсів чорної металургії: руд чорних металів, коксівної бази та інших допоміжних матеріалів. Географія їх видобутку та первинної переробки.

Економіко-географічна характеристика трьох металургійних баз України: Донбас, Придніпров'я, Приазов'я. Підприємства бездоменної металургії. Проблеми і перспективи чорної металургії України.

Кольорова металургія. Значення галузі в економіці України. Структура галузі. Особливості розвитку і розміщення підприємств кольорової металургії.

Географія головних галузей кольорової металургії: ртутної, алюмінієвої, титаномагнієвої, цинкової, феронікелевої; виробництва дорогоцінних та тугоплавких металів, цінних сплавів на базі кольорових металів.

Значення для України виробництва вторинних кольорових металів, основні центри їх виробництва.

Тема 4. Машинобудівний комплекс України

Значення машинобудування для економіки країни. Чинники розвитку галузі. Особливості структури машинобудування України. Питома вага окремих галузей машинобудування. Особливості розміщення машинобудування. Макрорегіони і регіони, де найбільш розвинуте машинобудування.

Важке машинобудування. Його структура. Головний принцип розміщення підприємств; їх географія.

Транспортне машинобудування. Принцип розміщення підприємств. Принцип розміщення і географія тепловозо- та електровозобудування, вагонобудування, автомобілебудування, суднобудування. Світове значення авіаційного та ракетно-космічного комплексу України. Їх науково-технічні напрацювання. Головні центри виробництва продуктів. Співробітництво з іншими країнами. Виробництво іншої продукції ВПК.

Сільськогосподарське машинобудування. Його структура. Світове значення окремих видів сільгоспмашин. Принципи розміщення. Географія головних галузей сільгоспмашинобудування.

Складні галузі машинобудування: верстатобудування, приладобудування, електротехнічне та енергетичне. Фактори розвитку і розміщення. Географія найкрупніших центрів виробництва їх продукції.

Хімічне машинобудування. Виробництво обладнання для легкої та харчової промисловості. Виробництво будівельних, шляхових та комунальних машин.

Значення подальшого розвитку новітніх класів машин, складної техніки. Необхідність підвищення питомої ваги високотехнологічних галузей. Підвищення питомої ваги машинобудування в структурі промисловості України.

Тема 5. Хімічний комплекс та лісова і деревообробна промисловість України

Хімічна промисловість. Значення галузі та основні чинники розвитку. Особливості структури. Найважливіші галузі. Сучасні тенденції розвитку. Особливість розміщення по території країни. райони з найбільш високим рівнем концентрації хімічної промисловості.

Неорганічна хімія. Сировинні ресурси та виробництво мінеральних добрив; содове виробництва; сірчаноокисла; лакофарбова; анілінофарбова промисловість.

Органічна хімія. Сировинні ресурси та виробництво синтетичних смол і пластмас, хімволокон. Гумотехнічна промисловість, парфумерно-косметичне, хіміко-фармацевтичне, мікробіологічне виробництво. Проблема та перспективи розвитку хімічної промисловості України.

Лісова і деревообробна промисловість.

Структура. Головні лісові райони України. Регіони, які виділяються найбільшою лісистістю. Породний склад. Особливості розміщення деревообробних галузей. Макрорегіони і регіони з найбільш високим рівнем розвитку.

Механічна переробка деревини. Географія лісопильного виробництва; меблева промисловість, виробництво сірників; виробництво будматеріалів з деревини.

Хіміко-механічна переробка деревини; фанерне виробництво і виробництво дерев'яних пластиків.

Хімічна переробка деревини. Географія целюлозно-паперового виробництва; лісохімічне і гідролізне виробництво. Значення максимально глибокої переробки деревини.

Тема 6. Агропромисловий комплекс України (АПК)

Поняття «ПК». Основні сфери АПК; обслуговуючі, основа формування АПК. Значення розвитку АПК як одного з пріоритетних комплексів економіки України. Основні економічні показники функціонування АПК країни.

Особливості розвитку і розміщення. Форми господарювання. Галузі спеціалізації. Земельний фонд республіки і його структура. Розподіл сільгоспугідь за окремими районами, природно – економічними зонами. Розподіл орних земель. Площі зрошувальних і осушених земель і потенціал їх в відповідних регіонах. Головні зрошувальні системи.

Структура сільського господарства України. Рослинництво. Зернове господарство країни як основа всього землеробства. Посівні площі, врожайність, валовий збір зерна. Розподіл площ зернових за природно – економічними зонами і окремими регіонами. Географія головних зернових культур круп'яних технічних культур. Основні їх групи. Особливості вирощування. Географія найважливіших технічних культур України:

цукрового буряка, соняшника, льону – довгунця, тютюну, ефіроолійних, хмелю. Географія овочівництва, виноградарства, плодово-ягідних, картоплярства, баштанництва, кормових культур. Тваринництво України. Кормова база і її особливості. Зміна характеру кормової бази з півночі на південь. Географія головних галузей тваринництва: скотарство, свинарство, вівчарство, птахівництво, конярство, птахівництво, звіроводство; риболовство ставкового, кролівництво, шовківництво.

Територіальна організація сільського господарства України. Аграрно-територіальні комплекси (АТК) як основна форма. Основні елементи територіальної структури. Економіко-географічна характеристика природно-економічних сільськогосподарських зон України. Поліська, лісостепова, степова; азонаньні зони Криму і Карпат, Південного Берега Криму (ПБК). Територіальна структура кожної зони, природно – економічні особливості; головний напрямок спеціалізації, допоміжні галузі сільського господарства; найбільш характерні галузеві аграрно-промислові комплекси (АПК); перспективи розвитку зони. Особливості розвитку і спеціалізації приміських АТК.

Стратегія розвитку АПК окремих регіонів України з урахуванням завдань, які визначаються аграрною політикою держави.

Переробна промисловість: харчова промисловість та частково легка промисловість України. Значення. Структура та особливості розвитку та розміщення. Географія окремих галузей. Цукрова промисловість як головна галузь харчової промисловості. М'ясна промисловість; молочна; олійна; плодово-овочева; рибна; виноробна; спиртово-горілчана; мукомольно-круп'яна; макаронна; кондитерська; крах мало-паточна; тютюнова; пивоварна та інші.

Тема 7. Транспортний та соціальний комплекси України.

Транспортний комплекс України.

Значення комплексу для функціонування економіки країни і забезпечення зовнішньоекономічних зв'язків. Основні показники роботи кожного виду транспорту. Його участь у формуванні собівартості виробленої продукції. Структура транспорту; галузі спеціалізації. Особливості розміщення по території країни, питома вага окремих видів транспорту в вантажообігу.

Залізничний транспорт. Техніко-економічні особливості його. Місце у світовій транспортній мережі. Загальна протяжність. Густота. Історія будівництва залізниць на території України. Сучасні види тяги. Основні вантажі, які перевозять залізницями. Найважливіші напрямки вантажопотоків. Особливості сучасного розміщення залізниць по території країни. Географія магістральних залізниць України. Міжнародні залізниці, які проходять через територію країни. Електрифіковані залізниці. Найкрупніші залізничні вузли. Взаємодія залізничного транспорту з іншими видами транспорту. Роль залізничного транспорту в перспективі.

Автомобільний транспорт. Його значення. Техніко-економічні переваги. Загальна протяжність. Регіони найбільш забезпечені автошляхами. Найважливіші автомагістралі. Взаємодія з іншими видами транспорту. Найкрупніші автоцентри. Структура вантажів.

Річковий транспорт. Техніко-економічні переваги водних видів транспорту. Протяжність річкових транспортних шляхів. Використання річок України для зовнішньоекономічних зв'язків. Структура вантажів. Найкрупніші річкові порти.

Морський транспорт. Його значення для міжрайонних перевезень і зовнішньоекономічних зв'язків. Використання паромних переправ. Головні пароплавства. Найкрупніші морські порти. Структура внутрішніх і зовнішніх вантажів.

Формування в приморських зонах морегосподарчих комплексів – Чорноморського і Азовського. Їх територіальна структура. Спеціалізація. Їх функції на рівні міжнародного і міжрайонного розподілу праці. Напрямки використання потенціалу приморських зон.

Авіаційний транспорт. Основні функції. Протяжність авіашляхів України. Основні лінії повітряних шляхів. Найкрупніші авіапорти. Зв'язки з зарубіжними країнами. Перспективи розвитку мережі аеропортів за їх пріоритетністю згідно генеральної схеми.

Трубопровідний транспорт. Його техніко – економічні переваги. Загальна протяжність магістральних трубопроводів.

Газопроводи. Місцеві газопроводи. Трансконтинентальні газопроводи, що проходять через територію України. Протяжність газопроводів.

Нафтопроводи. Їх протяжність. Місцеві нафтопроводи, трансконтинентальні. Продуктопроводи.

Подальше використання створеної в Україні потужної системи магістральних газопроводів для транспортування російського газу в країни Східно – Центральної і Західної Європи.

Значення міжнародних транспортних коридорів (МТК) для розвитку економіки України, в першу чергу, диверсифікації енергоносіїв; подальшої інтеграції країни в світове господарство. Дільниці МТК, які пройдуть через територію України. Роль прикордонних транспортно – складських центрів, прикордонних переходів, прикордонних вільних економічних зон (ВЕЗ).

Районування транспортного комплексу (Наддніпровський, Прикарпатський, Причорноморський, Приазовський райони).

Загальні риси зовнішніх зв'язків України: політичні, економічні та науково-технічні зв'язки.

Соціальна інфраструктура. Легка промисловість. Значення. Структура; особливості розвитку та розміщення. Ведучі регіони за виробництвом продукції галузі. Текстильна промисловість як головна галузь легкої промисловості. Її структура. Сировинні ресурси та виробництво бавовняних тканин, вовняних, льняних, шовкових; джутових. Регіони з найбільш високим рівнем розвитку текстильної промисловості. Інші галузі легкої промисловості: трикотажна, швейна, килимова, хутряна, шкірно – взуттєва, галантерейна.

Культурно-освітній комплекс. Соціально-побутовий комплекс. Рекреаційний комплекс. Географія соціального неблагополуччя. Науковий комплекс.

Розділ 3. Особливості суспільно-географічного районування України

Тема 1. Особливості суспільно-географічного районування України (за різними авторами). Характеристика Донецького економічного району

Основи соціо-економіко-географічного районування. Ознаки району. Суспільно-географічне районування України. Основні суспільно-географічні макрорайони України (за О. Шаблієм, Ф. Заставним, М. Пістуном, А. Голіковим).

Особливості формування території. Особливості суспільно-географічного положення. Оцінка прикордонного СГП. Історичні особливості формування і розвитку господарства. Природно-ресурсний потенціал району, особливості його компонентної структури і вплив на формування господарського комплексу. Мінеральні ресурси. Екологічні проблеми Донбасу. Неприятлива демографічна ситуація. Висока мобільність населення. Густота населення. Високий рівень урбанізації території. Специфічні риси галузевої структури зайнятості. Проблеми і перспективи використання трудових ресурсів. Національний склад. Георелігійна ситуація. Загальна характеристика господарства та спеціалізації суспільно-географічних районів. Агропромисловим комплекс району. Умови і чинники формування. Степовий зональний АПТК. Донецький приміський АПТК. Соціальна сфера району. Рівень розвитку сфери обслуговування. Культурно-освітній комплекс району, його особливості. Курортно-туристичний комплекс. Транспортна мережа району. Значення окремих видів транспорту у вантажо- і пасажироперевезеннях. Основні транспортні вузли. Внутрішньорайонні та міжрайонні транспортно-економічні зв'язки та проблеми їх раціоналізації. Господарські вузли (Донецько-Макіївський, Луганський, Горлівсько-Єнакіївський, Маріупольський) та центри. Проблеми господарських вузлів паливно-енергетичної та металургійної орієнтації. Суспільно-географічні зв'язки району з іншими районами України та зарубіжжям. Оцінка інвестиційної привабливості району. Проблеми та перспективи розвитку.

Тема 2. Суспільно-географічна характеристика Столичного, Центрального, Північно-Східного економічних районів

Столичний суспільно-географічний район (Київська, Чернігівська, Житомирська області). Склад і особливості формування території. Місце і значення району в географічному поділі праці. Спеціалізація району. Рівень економічного і соціального розвитку, його територіальна диференціація. Історичні особливості формування і розвитку господарства району. Природно-ресурсний потенціал району. Гострі екологічні проблеми. Демографічна ситуація. Рівень урбанізації території. Київська агломерація. Сільське розселення. Трудові ресурси. Регіональні ринки праці. Київський міський ринок праці. Трудові міграції. Національний склад. Георелігійна ситуація. Загальна характеристика господарства. Машинобудування та металообробка. Перспективи розвитку галузі в малих і середніх містах. Київський машинобудівний вузол. Хімічна промисловість. Легка і харчова промисловість. Будівельна промисловість. Скляна промисловість. Порцеляново-фаянсова промисловість. Лісове господарство. Деревообробка. Меблева промисловість. Агропромисловим комплекс району. Соціальний комплекс району. Рівень розвитку сфери обслуговування. Культурно-освітній комплекс. Рекреаційне господарство. Туристичний комплекс, його особливе значення. Транспортний комплекс району. Суспільно-географічні зв'язки з іншими районами України та зарубіжжям. Оцінка інвестиційної привабливості району. Проблеми та перспективи розвитку.

Центральний суспільно-географічний район (Кіровоградська і Черкаська області). Склад і особливості формування території. Місце району в господарському комплексі України. Галузі спеціалізації. Рівень економічного і соціального розвитку. Оцінка суспільно-географічного положення. Географічний центр України. Історичні особливості формування і розвитку господарства. Оцінка природно-ресурсного

потенціалу району, його структури. Екологічні проблеми. Демографічна ситуація. Статеві-вікова структура населення. Міське і сільське розселення. Трудові ресурси. Галузева структура зайнятості. Регіональні ринки праці. Загальна характеристика господарства (територіально-галузева структура). Агропромисловий комплекс району. Умови і чинники розвитку і спеціалізації. Сільське господарство району. Лісостеповий і Степовий зональні АПТК. Соціальна сфера району. Рівень розвитку сфери обслуговування. Культурно-освітній комплекс району, його особливості. Курортно-туристичний комплекс. Транспортна система району. Основні транспортні вузли і центри. Найважливіші залізничні і автомобільні магістралі району. Суспільно-географічні зв'язки з іншими районами України та зарубіжжям. Оцінка інвестиційної привабливості району. Проблеми та перспективи розвитку.

Північно-східний суспільно-географічний район (Харківська, Полтавська, Сумська області). Склад і особливості формування території. Місце і роль району в географічному поділі праці. Галузі спеціалізації. Територіальна диференціація рівнів економічного і соціального розвитку. Оцінка суспільно-географічного положення, його особливості. Історичні особливості формування і розвитку господарства. Природно-ресурсний потенціал району та його вплив на формування господарського комплексу. Паливні ресурси. Земельні ресурси. Лісові ресурси. Екологічні проблеми. Складна демографічна ситуація в районі. Неприятлива вікова структура населення. Трудові ресурси. Структура зайнятості. Рівень зайнятості і безробіття. Регіональні ринки праці. Мононаціональний склад населення. Георелігійна ситуація. Загальна характеристика господарства. Машинобудування і металообробка. Харківський машинобудівний вузол. Хімічна промисловість. Газова, нафтова і нафтопереробна промисловість. Електроенергетика. Легка і харчова промисловість. Будівельна промисловість. Фаянсова і скляна промисловість. Агропромисловим комплекс району. Умови і чинники розвитку і спеціалізації. Поліський і Лісостеповий зональні АПТК. Харківський приміський АПТК. Соціальна сфера району. Рівень розвитку сфери обслуговування. Культурно-освітній комплекс району, його особливості. Курортно-туристичний комплекс. Транспортна мережа. Харківський транспортний вузол. Суспільно-географічні зв'язки з іншими районами України та зарубіжжям. Оцінка інвестиційної привабливості району. Проблеми та перспективи розвитку.

Тема 3. Суспільно-географічна характеристика Причорноморського, Придніпровського, Подільського економічних районів

Причорноморський суспільно-географічний район (Одеська, Миколаївська, Херсонська області і Автономна Республіка Крим). Склад і особливості формування території. Місце і значення району в господарському комплексі України. Галузі спеціалізації. Рівень економічного і соціального розвитку. Приморське суспільно-географічне положення. Історичні особливості формування і розвитку господарства. Природно-ресурсний потенціал, особливості його структури. Рекреаційні ресурси. Екологічні проблеми морів. Демографічна ситуація. Статеві-вікова структура населення. Особливості міського і сільського розселення. Рівень урбанізації. Трудові ресурси і особливості їх використання. Галузева структура зайнятості. Регіональні ринки праці. Національний склад. Георелігійна ситуація. Загальна характеристика господарства. Машинобудування і металообробка. Суднобудування і судноремонт. Приладо- і верстатобудування, радіоелектроніка, електротехнічне, енергетичне і

сільськогосподарське машинобудування, виробництво устаткування для хімічної та харчової промисловості. Машинобудівні вузли. Розвиток гірничо-хімічного циклу на базі солей Сиваша та солоних озер Причорномор'я. Хімічна і нафтохімічна промисловість. Переробка нафти. Виробництво пластмас, мінеральних добрив, сірчаної кислоти, лаків і фарб, реактивів, соди, фармацевтичних препаратів. Легка і харчова промисловість. Агропромисловий комплекс. Зональні АПТК. Приміські АПТК. Морепромисловий цикл (вилов і переробка риби та інших біологічних ресурсів моря). Соціальна сфера району. Рівень розвитку сфери обслуговування. Культурно-освітній комплекс району, його особливості. Рекреаційний комплекс. Рекреаційні райони: Південний берег Криму, Західне і Південно-Східне узбережжя Криму, Одеський, Очаківський, Херсонський, Азовський. Транспортний комплекс. Морський транспорт. Сезонність перевезень. Основні транспортні вузли. Портове господарство району. Внутрішньорайонні й міжрайонні суспільно-географічні зв'язки. Міжнародні зв'язки. Оцінка інвестиційної привабливості району. Проблеми та перспективи розвитку.

Подільський суспільно-географічний район (Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області). Склад і особливості формування території. Місце і роль району в господарському комплексі України. Галузі спеціалізації. Неоднорідність економічного і соціального розвитку. Оцінка суспільно-географічного положення. Історичні особливості формування і розвитку господарства. Природні умови і ресурси. Земельні ресурси. Екологічні проблеми. Демографічна ситуація. Старіння населення. Міське і сільське розселення. Низький рівень урбанізації. Трудові ресурси. Галузева структура зайнятості. Регіональні ринки праці. Трудові міграції. Проблеми та перспективи використання трудових ресурсів. Національний склад. Георелігійна ситуація. Загальна характеристика господарства. Машинобудування і металообробка. Сільськогосподарське, електротехнічне машинобудування, верстато- і приладобудування, виробництво технологічного обладнання для легкої, і харчової промисловості. Легка і харчова промисловість. Будівельна промисловість. Скляна і порцеляново-фаянсова промисловість. Деревообробна і целюлозно-паперова та меблева промисловість. Хімічна промисловість. Виробництво мінеральних добрив. Агропромисловий комплекс. Умови і чинники розвитку і спеціалізації. Лісостеповий зональний АПТК. Соціальна сфера району. Рівень розвитку сфери обслуговування. Культурно-освітній комплекс району, його особливості. Курортно-туристичний комплекс. Транспортна система району. Основні транспортні вузли. Суспільно-географічні зв'язки району. Оцінка інвестиційної привабливості району. Основні проблеми і перспективи розвитку.

Придніпровський суспільно-географічний район (Дніпропетровська і Запорізька області). Склад і особливості формування території. Значення району в господарському комплексі України. Спеціалізація району. Рівень економічного і соціального розвитку. Оцінка суспільно-географічного положення. Комплексоформуюча роль р. Дніпро. Історичні особливості формування і розвитку господарства. Значний природно-ресурсний потенціал, особливості його структури. Мінеральні ресурси. Екологічні проблеми. Демографічна ситуація. Статеві-вікова структура населення. Міське і сільське розселення. Високий рівень урбанізації. Дніпропетровсько-Дніпродзержинська, Криворізька, Запорізька агломерації. Трудові ресурси. Особливості галузевої структури зайнятості. Регіональні ринки праці. Національний склад. Георелігійна ситуація в районі. Загальна характеристика господарства. Паливно-енергетичний комплекс. Електроенергетика. Районоформуюче значення ГЕС. Вугільна промисловість. Газова промисловість.

Нафтопереробна промисловість. Металургійний цикл чорних металів (видобування і збагачення чорної і марганцевої руд, нерудної сировини, коксохімія, виплавка металу). Кольорова металургія (виплавка алюмінію, титану, магнію). Металургійні райони і вузли. Агропромисловий комплекс району. Умови і чинники спеціалізації. Степовий зональний АПТК. Придніпровський приміський АПТК. Соціальна сфера району. Рівень розвитку сфери обслуговування. Культурно-освітній комплекс району, його особливості. Курортно-туристичний комплекс. Транспортна система району. Основні транспортні вузли. Суспільно-географічні зв'язки з іншими районами України та зарубіжжям. Оцінка інвестиційної привабливості району. Проблеми та перспективи розвитку.

Тема 4. Суспільно-географічна характеристика Карпатського, Північно-західного економічних районів. Особливості та перспективи розвитку України

Карпатський суспільно-географічний район (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька області). Склад і особливості формування території. Місце і роль району в господарському комплексі України. Галузі спеціалізації. Територіальна диференціація рівнів економічного і соціального розвитку. Прикордонне суспільно-географічне положення. Історичні особливості формування і розвитку господарства. Значних природно-ресурсний потенціал, його структура і вплив на формування господарського комплексу. Рекреаційні ресурси. Екологічні проблеми Передкарпаття. Демографічна ситуація. Статеві-вікова структура населення. Густота населення. Особливості сільського і міського розселення. Рівень урбанізації. Трудові ресурси. Структура зайнятості. Регіональні ринки праці. Трудові міграції. Проблеми і перспективи використання трудових ресурсів. Національний склад. Складна георелігійна ситуація. Загальна характеристика господарства. Паливно-енергетичний комплекс. Вугільна промисловість. Нафтова і газова промисловість. Переробка нафти. Електроенергетика. Машинобудування і металообробка. Приладо- і верстатобудування, автомобілебудування, електротехнічна і радіоелектронна промисловість, сільськогосподарське машинобудування. Львівський машинобудівний вузол. Лісопромисловий комплекс завершеного циклу виробництва. Лісове господарство. Деревообробна промисловість. Целюлозно-паперова промисловість. Меблева промисловість. Лісохімія. Карпатський лісопромисловий комплекс. Хімічна промисловість. Виробництво мінеральних добрив, сірчаної кислоти, барвників, хімія органічного синтезу. Фармацевтична промисловість. Легка і харчова промисловість. Будівельна промисловість. Соціальна сфера району. Рівень розвитку сфери обслуговування. Культурно-освітній комплекс району, його особливості. Рекреаційний комплекс. Умови і чинники розвитку. Санаторно-курортне, туристське господарство, сфера відпочинку. Рекреаційні центри. Агропромисловий комплекс. Умови і чинники розвитку і спеціалізації. Зональні та приміські АПТК. Транспортна система. Основні транспортні вузли. Суспільно-географічні зв'язки району. Оцінка інвестиційної привабливості району. Проблеми та перспективи розвитку.

Північно-Західний суспільно-географічний район (Волинська, Рівненська області). Склад і особливості формування території. Місце і роль району в географічному поділі праці. Галузі спеціалізації. Низький рівень економічного і соціального розвитку. Оцінка прикордонного суспільно-географічного положення. Історичні особливості формування і розвитку господарства. Природно-ресурсний потенціал, його структура і вплив на формування господарського комплексу. Екологічні проблеми. Демографічна ситуація. Статеві-вікова структура населення. Густота населення. Міське і сільське

розселення. Низький рівень урбанізації. Трудові ресурси. Регіональні ринки праці. Трудові міграції. Проблеми та перспективи використання трудових ресурсів. Національний склад. Георелігійна ситуація. Загальна характеристика господарства. Машинобудування і металообробка. Електротехнічне, сільськогосподарське і автомобільне машинобудування, приладобудування, виробництво технологічного устаткування для харчової промисловості. Лісова, деревообробна, целюлозно-паперова промисловість. Виробництво меблів. Лісохімія. Волинський лісопромисловий комплекс. Хімічна промисловість. Виробництво мінеральних добрив, пластмас, гумотехнічних виробів. Агропромисловий комплекс. Умови і чинники розвитку і спеціалізації. Поліський та Лісостеповий зональні АПТК. Соціальна сфера району. Рівень розвитку сфери обслуговування. Культурно-освітній комплекс району, його особливості. Курортно-туристичний комплекс. Транспортна система. Основні транспортні вузли. Суспільно-географічні зв'язки району. Оцінка інвестиційної привабливості району. Проблеми та перспективи розвитку.

Особливості, проблеми та перспективи розвитку економіки України. Україна і світове господарство. Зовнішньоекономічні зв'язки України. Структура експорту та імпорту. Туризм. Міграція робочої сили. Інвестиційна діяльність. Глобалізаційні процеси. Україна у складі міжнародних економічних організацій. Перспективні галузі економіки. Депресивні галузі економіки. Шляхи виходу з економічної кризи

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1												
Суспільно-географічне положення України. Етно-демографічні процеси в Україні												
Тема 1. Основи соціально-економічної географії України. Україна на економічній та політичній карті світу	4	2	1			1	6	2				4
Тема 2. Історико-географічні аспекти формування території України та її господарського освоєння	4	2	1			1	5		1			4
Тема 3. Оцінка природно-ресурсного потенціалу (ПРП) України	6	2	2			2	6		1			5
Тема 4. Етно -	6	2	2			2	6	2				4

демографічні особливості України												
Поточний контроль	2	2										
Разом за розділом 1	22	10	6			6	23	4	2			17
Розділ 2												
Особливості територіальної організації господарства України та її окремих регіонів												
Тема 1. Загальна характеристика економіки України	5	2	1			2	6	2				4
Тема 2. Паливно-енергетичний комплекс України (ПЕК)	5	2	1			2	6	2				4
Тема 3. Територіальна організація металургійного комплексу України	6	2	2			2	6	2				4
Тема 4. Машинобудівний комплекс України	8	4	2			2	6	2				4
Тема 5. Хімічний комплекс України	4	2	1			1	5	1				4
Тема 6. Лісовиробничий комплекс України	4	2	1			1	5	1				4
Тема 7. Агропромисловий комплекс України (АПК)	8	4	2			2	6	2				4
Тема 8. Транспортний та соціальний комплекси України	6	2				4	5					5
Підсумковий семестровий контроль (залік)	2	2										
Разом за розділом 2	48	22	10			16	45	12				33
Розділ 3												
Особливості суспільно-географічного районування України												
Тема 1. Особливості суспільно-географічного районування України (за різними авторами). Характеристика Донецького економічного району	7	2	2			3	12	2	2			8
Тема 2. Суспільно-географічна	9	2	2			5	10	2				8

характеристика Столичного, Центрального, Північно-Східного економічних районів											
Тема 3. Суспільно-географічна характеристика Причорноморського, Придніпровського, Подільського економічних районів	9	2	2			5	8				8
Тема 4. Суспільно-географічна характеристика Карпатського, Північно-західного економічних районів.	11	2	4			5	8				8
Підсумковий семестровий контроль (іспит)	2	2					2	2			
Разом за розділом 3	38	10	10			18	40	6	2		32
Усього годин	108	42	26			40	108	22	4		82

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціально-економічна географія України як наука. Суспільно-географічне положення України. Історико-географічні особливості формування території України	2
2	Природно-ресурсний потенціал України та його вплив на рівень економічного розвитку держави	2
3	Етно-демографічні процеси в Україні. Система розселення населення та міграційні процеси	2
4	Загальна характеристика господарства України. Територіальна та галузева структура ПЕК України	2
5	Металургійний комплекс України: особливості територіальної та галузевої структури	2
6	Географія галузей машинобудівного комплексу України	2
7	Особливості розвитку хімічного комплексу України. Лісовиробничий комплекс України	2
8	Географія агропромислового комплексу України	2
9	Теоретичні засади суспільно-географічного районування України	2
10-13	Загальна характеристика суспільно-географічних районів України	8
	Разом	26

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Підготуватись до усного опитування за темою: особливості адміністративно-територіального устрою України.	1
2	Підготуватись до усного опитування за темою: етнічні землі та етнографічні райони України.	1
3	Підготуватись до усного опитування за темою: напрямки та райони перспективної розробки корисних копалин в Україні	2
4	Підготуватись до усного опитування за темою: класифікація міст за різними ознаками.	2
5	Підготуватись до усного опитування за темою: галузева, територіальна та функціональна структура господарства України.	2
6	Підготуватись до усного опитування за темою: територіальні особливості електроенергетики України	2
7	Підготуватись до усного опитування за темою: особливості територіальної структури металургійного комплексу України.	2
8	Підготуватись до усного опитування за темою: галузеві райони машинобудівного комплексу України	2
9	Підготуватись до усного опитування за темою: галузеві райони хімічного та лісовиробничого комплексів України.	2
10	Підготуватись до усного опитування за темою: сільськогосподарські зони та райони України.	2
11	Підготуватись до усного опитування за темою: основні транспортні магістралі та транспортні вузли України.	4
12	Підготуватись до усного опитування за темою: суспільно-географічні особливості господарства Донецького економічного району.	3
13	Підготуватись до усного опитування за темою: суспільно-географічні особливості господарства Центрального економічного району.	5
14	Підготуватись до усного опитування за темою: суспільно-географічні особливості господарства Подільського економічного району.	5
15	Підготуватись до усного опитування за темою: суспільно-географічні особливості господарства Північно-Західного економічного району.	5
	Разом	40

6. Індивідуальні завдання (Програмою не передбачені)

7. Методи контролю

1. Самостійна робота.
2. Перевірка географічної номенклатури по контурним картам.
3. Перевірка виконання робіт у робочих зошитах (письмові відповіді на питання, складання картосхем, графіків, діаграм, таблиць, схем тощо).
4. Усне опитування на семінарах.
5. Наприкінці 5-го семестру – залік.
6. Наприкінці 6-го семестру – іспит.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання (2-й семестр)										Екзамен (залікова робота)	Сума		
Розділ 1					Розділ 2				Контрольна робота, передбачена навчальним планом			Індивідуальне завдання	Разом
T1	T2	T3	T4	ПК	T1	T2	T3	T4	10	-	60	40	100
5	5	5	5	10	5	5	5	5					

T1, T2, T3, T4 – теми розділів;
ПК – поточний контроль

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання (6-й семестр)										Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 3					Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом				
T1	T2	T3	T4	20	-	60	40	100			
10	10	10	10								

T1, T2, T3, T4 – теми розділів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география. Понятийно-терминологический словарь / Э.Б. Алаев. – М. : Мысль, 1983.
2. Голюков А.П. Економіка України / Голюков А.П., Казакова Н.А., Шуба О.А. – К. : Знання, 2009.
3. Голюков А.П. Економіка України: фактори виробництва, галузева структура, розміщення, тенденції розвитку / Голюков А.П., Казакова Н.А., Шуба О.А. – Х. : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2005.
4. Голюков А.П. Вступ до економічної і соціальної географії: підручник / Голюков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. – К. : Либідь, 1996.
5. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічний аналіз / В.О. Джаман. – Чернівці : Рута, 2003.

6. Дністрянський М.С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики / М.С. Дністрянський. – Львів, 2006.
7. Доценко А.І. Регіональне розселення в Україні: стан та прогноз / Доценко А.І., Зінич В.Т. та інші. – К., 2007.
8. Жук М.В. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів України / Жук М.В., Круль В.П. – К. : Кондор, 2004.
9. Заставецька О.В. Географія населення України / О.В. Заставецька, Б.І. Заставецький, Д.В. Ткач. – Тернопіль : ТДПУ, 2003.
10. Заставний Ф.Д. Географія України. / Ф.Д. Заставний. – Л., 1994.
11. Заставний Ф.Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної) / Ф.Д. Заставний. – Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006.
12. Зеркалов Д.В. Транспорт України: Довідник / Д.В. Зеркалов. – У 2 кн. – К. : Основа, 2002.
13. Масляк П.О. Географія України / П.О. Масляк. – К., 2000.
14. Мезенцева Н.І. Суспільно-географічне районування України / Н.І. Мезенцева. – К., 2002.
15. Мезенцева Н.І. Економічна та соціальна географія України. Районна частина. Електронний підручник / автор і упорядник Мезенцева Н.І. – К., 2008.
16. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л.М. Немець, П.А. Вірченко, Ю.Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2014.
17. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України. Навчально-методичний комплекс / Немець Л.М., Заволока Ю.Ю. – Харків, 2009.
18. Немець Л.М. Економічна і соціальна географія України : українсько-російський словник термінів та понять / Упоряд. Людмила Миколаївна Немець, Юлія Юріївна Заволока; Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. Геолого-географічний факультет. – Харків : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011.
19. Немець Л.М. Робочий зошит для практично-семінарських занять з курсу «Економічна і соціальна географія України». – 8-е вид., перероб. і допов. / Немець Л.М., Вірченко П.А., Гусєва Н.В. – Харків, 2015. – 104 с.
20. Немец Л.Н. Рабочая тетрадь для практическо-семинарских занятий по курсу «Экономическая и социальная география Украины» / для иностранных студентов – 3-е издание, переработанное и дополненное / Немец Л.Н., Вирченко П. А.– Харьков, 2015. – 72 с.
21. Паламарчук М. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії : посібник для викладачів економічних і географічних факультетів вузів, наукових працівників, аспірантів / М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук. – К. : Знання, 1998.
22. Пістун М.Д. Географія агропромислових комплексів: Навчальний посібник / Пістун М.Д., Гуцал В.О., Проводар Н.І. – К. : Либідь, 1997.
23. Пістун М.Д. Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект / Пістун М.Д., Мезенцев К.В., Тьорло В.О. – К., 2004.
24. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку / [За ред. З.С. Варналія]. – К., 2005.
25. Руденко В.П. Довідник з географії ПРП України / В.П. Руденко. – К., 1998

26. Рябокони В.П. Соціально-економічні проблеми розвитку агропромислового комплексу України в сучасних умовах / В.П. Рябокони. – К. : Інститут аграрної економіки, 2000.
27. Семенов В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник / В.Ф. Семенов. – К. : МП Леся, 2008.
28. Стешенко В. Демографічні перспективи України до 2026 року / Стешенко В., Рудницький О., Хомра О., Стефановський А. – К., НАН України; Інститут економіки, 1999.
29. Статистичний щорічник України за 2014 рік : статистичний щорічник / [за редакцією О. Г. Осауленка]. – К., 2015.
30. Суспільна географія. Основи теорії / Укладач В.І. Єфименко. – К. : Шлях, 2006.
31. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2001.
32. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навчальний посібник / О. Г. Топчієв – Одеса : Астропринт, 2005.
33. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : підручник для студ. географ. спеціальностей вищих навч. закладів / О. Г. Топчієв – Одеса : Астропринт, 2009.
34. Шаблій О.І. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник / О.І. Шаблій. – Львів: Світ, 2000.
35. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2012.
36. Юрченко С.А. География инфраструктуры : учебное пособие / С.А. Юрченко. – Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2003.

Допоміжна література

1. Алексеев А.И. География сферы обслуживания: основные понятия и методы / Алексеев А.И., Ковалев С.А. Ткаченко А.А. – Тверь, 1991.
2. Білик Ю.Д. Економічні проблеми агропромислового комплексу України в умовах формування ринкових відносин / Ю.Д. Білик. – К., 1997.
3. Географический энциклопедический словарь. Понятия и термины / [Гл. ред. А.Ф. Трешников; Ред. кол. : Э.Б. Алаев, П.М. Алампиев, А.Г. Воронов и др.]. – М. : Сов. энциклопедия, 1988.
4. Географічна енциклопедія України. – К. – У 3-х т. – 1989; 1990; 1993.
5. Географія Української РСР / [За ред. М.Д. Пістуна, Є.Й. Шиповича]. – К., 1982.
6. Голіков А.П. Стратегия регионального развития / Артур Павлович Голіков. – Х. : ХНУ, 2001.
7. Жупанський Я.І. Економічна і соціальна географія України / Я.І. Жупанський. – К., 1998.
8. Жупанський Я.І. Історія географії в Україні: навчальний посібник / Я.І. Жупанський. – К., 2006.
9. Заблоцький Б.Ф. Економіка України: національна економіка України / Б.Ф. Заблоцький. – Львів, 1997.
10. Іщук С.І. Розміщення продуктивних сил (теоретико-методологічні основи) / С.І. Іщук. – К., 1997

11. Іщук С.І. Територіально-виробничі комплекси і економічне районування (методологія, теорія) / С.І. Іщук. – К. : Україно-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1996.
12. Ковтун В.В. Города Украины / Ковтун В.В., Степаненко А.В. – К., 1990.
13. Коршун І.М. Розміщення продуктивних сил України / І.М. Коршун. – К., 1997.
14. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій / За ред. Е.М. Лібанової. – К., 2006.
15. Немец Л.Н. Устойчивое развитие: социально-географические аспекты (на примере Украины) / Л.Н. Немец. – Харьков, 2003.
16. Руснак П.П. Економіка сільського господарства: Підручник для студ. екон. спец. вищ. аграрних закладів освіти I-II рівнів акредитації / Руснак П.П. (ред.), Жебка В.В., Рудий М.М., Чалий А.А. – К. : Урожай, 1998.
17. Сахацький М.П. Проблеми відродження сільського господарства / М.П. Сахацький. – К. : Ін-т аграрної економіки, 2000.
18. Семененко В.І. Історія України / Семененко В.І., Радченко Л.О. – Х., 2000.
19. Транспорт: Толковый словарь / Владимир Петрович Калявин (авт.-сост.). — СПб.: Элмор, 2003.
20. Трансформація структури господарства України / [За ред. Г.В. Балабанова, В.П. Нагірної, О.М. Нижник]. – К., 2003.
21. Хомра О.У. Трудова міграція громадян України. Біла книга / Хомра, О.У., Ожеван М.А., Петрова Т.П., Нагорний В.І., Примак О.Г. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2006.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Економіка України. Політико-економічний журнал. Режим доступу: <http://www.economukraine.com.ua/>
2. Державна служба зайнятості. Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>
3. Державний комітет статистики. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>
5. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>
6. Міністерство транспорту і зв'язку. Режим доступу: <http://www.mtu.gov.ua/>
7. Відеолекція «Машинобудування України». Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=9WldV3Xdx64>